

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

В статті представлені результати дослідження гуманістического виховання студентів технічних університетів.

Ключевые слова: гуманістическое виховання, гуманістически направлена личность, емпатия, доброзжелательность.

The results of investigation of technical students' humanistic up-bringing are discovered in the article.

Key words: humanistic up-bringing, humanistic personality, empathy, goodwill.

Згідно з Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», концепцією гуманітаризації вищої освіти та іншими офіційними нормативно-правовими документами України вищі навчальні заклади сьогодні повинні готувати висококласних, конкурентоспроможних фахівців різних галузей, приділяючи належну увагу формуванню гуманістично спрямованої особистості сучасної молоді людини.

Питання методології і теорії гуманістично орієнтованої освіти висвітлено в роботах А.Капської, І.Кузнецової, Н.Ничкало, Г.Пустовіт, М.Романенко, М.Стельмаховича, Б.Ступарика, О.Сухомлинської та ін.; значний внесок у розробку гуманістичних ідей розвитку особистості зроблено Ш.Амонашвілі, І.Бехом, І.Зязюном, В.Кременем, Л.Сіднєвим, Г.Тарасенко та ін.; ідеї теорії і практики гуманістичного виховання студентів вищих навчальних закладів закладено у працях Є.Барбіної, Р.Бєланової, Л.Бобко, Г.Дашутіна, О.Корольчук, П.Кравчук, М.Повночового, Л.Сохань та ін. Незважаючи на значну кількість досліджень з питань гуманізації освіти і виховання, проблема гуманістичного виховання студентів технічних університетів ще не стала предметом спеціальних досліджень вітчизняної педагогічної науки.

Метою нашого дослідження є виявлення стану гуманістичного виховання студентів технічних університетів.

Відповідно до мети поставлено такі завдання:

- 1) Виявити рівні сформованості уявлень студентів технічних університетів про гуманізм, гуманістичне суспільство, гуманістично спрямовану особистість та роль вищого закладу освіти у гуманістичному вихованні особистості.
- 2) Визначити, які особистісні якості і в якій мірі притаманні студентам і викладачам технічних університетів.
- 3) Виявити рівні сформованості емпатії та доброзичливості у студентів та викладачів технічних університетів як одних з найважливіших якостей гуманістично спрямованої особистості.

У дослідженні прийняли участь студенти і викладачі технічних університетів у загальній кількості 664 особи (128 викладачів і 536 студентів I – IV курсів різних спеціальностей технічного напрямку). Дослідження проведено на базі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (м. Миколаїв), Херсонського національного технічного університету, Східноукраїнського національного університету імені В. Даля (м. Луганськ).

Першочерговим завданням дослідження було виявлення рівнів сформованості уявлень студентів сучасних технічних університетів про гуманізм, гуманістичне суспільство, гуманістично спрямовану особистість та роль вищих закладів освіти у гуманістичному вихованні особистості молодої людини. Аналіз результатів проведеного анкетування студентів зазначених навчальних закладів свідчить про відсутність у більшості з них (95 %) чітко сформованого уявлення про сутність поняття „гуманізм” і наявність лише інтуїтивного його розуміння. Так, 89 % опитуваних відзначили, що гуманізм – це повага до людини, до її гідності, зосередження уваги на кожній людині, впровадження її інтересів і потреб. І лише деякі студенти (6 %) проявили більш глибоке розуміння сутності поняття „гуманізм”, зазначивши, що це визнання цінності кожної людини як особистості, її права навіяний розвиток і прояв своїх здібностей, утвердження блага людини як критерію оцінки суспільних відносин.

На жаль, 5 % опитуваних студентів взагалі не розуміють сутності поняття «гуманізм». Вони не проявили зацікавленості у даному питанні під час проведення анкетування і залишились байдужими до його подальшого обговорення, що це свідчить про низький рівень їх гуманістичної вихованості.

Під гуманістичним суспільством студенти розуміють таке суспільство, в якому людина постає в центрі уваги всіх соціальних, політичних, економічних, культурних, освітніх та інших структур, інститутів, процесів, подій тощо. Влада в такому суспільстві зосереджена на інтересах і потребах всього народу в цілому і кожної особистості окремо. Таке суспільство не залишається байдужим до проблем жодної людини, незалежно від статі, віку, соціального статусу, національної належності тощо, намагаючись проявити підтримку, піклування та турботу про неї. Таку думку висловили 93 % опитуваних. Щодо нашого суспільства, то з точки зору студентів, сьогодні людям бракує піклування один про одного, прагнення допомогти іншим людям, зацікавленості в добробуті інших, доброти, поваги до думок інших людей. Спостерігається навіть певна байдужість до проблем людей, що потребують соціального захисту, хоча допомога саме їм повинна стати невід’ємною частиною життя кожної людини. На думку опитуваних, сьогодні більшість людей зосереджена на своїх інтересах, на вирішенні своїх нагальних проблем, задоволенні своїх потреб. Це є проблемою, яку необхідно вирішувати як на рівні суспільства в цілому, так і на рівні окремої родини, окремого закладу освіти.

Любов до людей, повага, піклування один про одного, прагнення надати допомогу тим, хто її потребує, тощо – все це, на погляд молодих людей,

повинно прививатися з дитинства і стати одним з найважливіших завдань як сім'ї, так і навчальних закладів (школи, коледжу, університету тощо). Аналіз результатів анкетування свідчить, що студенти не відчувають впливу вищого навчального закладу на своє особистісне становлення і не мають підстав вважати його одним з чинників свого виховання, в тому числі гуманістичного, до яких вони віднесли сім'ю, оточуюче середовище, засоби масової інформації та ін. На жаль, дійсно сьогодні, як свідчить практика, вищі технічні навчальні заклади не реалізують повною мірою своєї виховної функції, хоча саме через навчально-виховний процес, через безпосереднє спілкування і взаємодію викладачів зі студентами, через діалогічний спосіб їх комунікації має відбуватися вплив на формування і становлення гуманістично спрямованої особистості студента.

Під гуманістично спрямованою особистістю студенти розуміють доброзичливу, чуйну, справедливу, відповідальну людину, яка з повагою та співчуттям ставиться до інших людей, реалізуючі гуманістичні принципи в усіх сферах своєї життєдіяльності. Саме такий виховний ідеал повинен бути прикладом для кожної сучасної молодої людини. Але більшість з них (78 %) себе такими не вважають з різних причин: відсутність терпимості до недоліків інших людей, турботи про їх благополуччя, щирого прагнення взаємодопомоги, брак часу на занурення до проблем інших людей та відсутність щирого бажання це робити, зосередженість на особистих інтересах і потребах тощо. І, на жаль, молоді люди, незважаючи на розуміння своєї невідповідності статусу гуманістично спрямованої особистості, не висловили чіткого і стійкого бажання позбутися означених недоліків. Причину цього ми вбачаємо у недостатній мотивації молодих людей сприяти впровадженню гуманістичних цінностей в систему суспільних відносин повсякденного та професійного середовища. Тому саме сформованість мотиваційного компоненту, на наш погляд, повинна сьогодні стати базовою основою гуманістичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів.

У процесі дослідження ми визначали, як студенти розуміють гуманність, які вчинки вважають гуманними. Для цього ми запропонували їм навести приклади гуманності у реальному житті. У відповідях більшість молодих людей (78 %) звернулись до образу Ісуса Христа як найяскравішого гуманістичного ідеалу. Деякі студенти (18 %) пригадали інших осіб, відомих своїми гуманними вчинками – Мати Терезу, леді Діану та ін. І лише 2 % молодих людей навели приклади прояву гуманності зі свого повсякденного життя, згадуючи про вчинки, які здійснили самі або були їх свідками. На жаль, ще 3 % опитуваних взагалі не дали відповіді на це запитання. Причину цього ми вбачаємо в байдужості і незацікавленості молоді до обговорюваної теми, а також у відсутності в них будь-якого уявлення про гуманність. В результаті аналізу відповідей студентів з даного пункту анкетування, ми дісталися висновків, що вони мають лише інтуїтивне уявлення про гуманність, розглядають її більш в

історичному аспекті, ніж в сучасному, вважають її категорією, притаманною лише окремим особистостям, і не помічають її проявів у повсякденному житті.

Ми запропонувати студентам і викладачам технічних університетів про-ранжувати (за ступенем значущості) особистісні якості, які, на їх думку, повинні бути притаманні гуманістично спрямованій особистості. Серед запропонованих до ранжування якостей були: тактовність, комунікативність, співчуття, емпатія, толерантність, відповідальність, креативність, доброзичливість, життєвий оптимізм, чесність, справедливість, здатність до саморозвитку, повага, здатність до розуміння. Отримані результати були такими. Серед студентів сформувалася тенденція, згідно якої найбільш важливими та характерними для гуманістично спрямованої особистості є емпатія, співчуття, доброзичливість та здатність до розуміння. Викладачі до них віднесли ще й тактовність та толерантність. Слід зазначити, що решта вказаних особистісних якостей також є характерними рисами гуманістично спрямованої особистості, але міра їх значущості, на думку опитуваних, дещо поступається тим якостям, які були обрані ними.

Щодо наявності і рівнів сформованості вище означених особистісних якостей респондентів, то, як свідчить аналіз результатів дослідження, на думку самих опитуваних, їм не притаманні в повній мірі саме ті якості, які були визначені основними і найважливішими – емпатія, співчуття, доброзичливість та здатність до розуміння, що свідчить про необхідність подальшої роботи з формування в студентській молоді гуманістичних особистісних якостей.

Серед викладачів склалася дещо інша тенденція. На їх думку, їм притаманні і в достатній мірі розвинені ті особистісні якості, які вони визначили найголовнішими для гуманістично спрямованої особистості – емпатія, співчуття, доброзичливість, здатність до розуміння, толерантність і тактовність.

У процесі дослідження ми ставили завданнями: виявити особистісні якості, які, на думку студентів та викладачів технічних університетів, є несумісними з поняттям „гуманістично спрямована особистість”. Опитуваним було запропоновано визначити ці якості самостійно, без наведених варіантів відповідей. Аналіз результатів свідчить про те, що гуманістично спрямованій особистості, на думку студентів і викладачів означених вищих навчальних закладів (75%), не повинні бути притаманні, перш за все, такі якості як байдужість, дратівливість та нетерпимість до помилок інших людей.

З метою виявлення рівня сформованості емпатії у студентів і викладачів технічних університетів нами було проведено дослідження за методикою М. Юсупова, яка передбачає 36 запитань, на які необхідно дати відповідь „не знаю”, „ні, ніколи”, „іноді”, „часто”, „майже завжди”, „так, завжди”. Дана методика спрямована на виявлення високого, середнього, низького рівнів сформованості емпатії: Аналіз результатів даного дослідження свідчить, що опитуваних з високим рівнем емпатії виявилось 18%, із середнім – 59%, з низьким – 23%. При цьому серед студентів результати були такі: високий рівень емпатії – 8%, середній – 66%, низький – 26%, а серед викладачів – 29%, 65% і 6% відповідно.

Для подальшого дослідження стану гуманістичного виховання студентів технічних університетів нами було використано методику, спрямовану на визначення рівнів сформованості респондентів, відповівши на 12 запитань. доброзичливості. Аналіз результатів свідчить, що опитуваних з високим рівнем сформованості серед студентів виявилось 17 %, із середнім – 64 %, з низьким – 19 %, Серед них студентів з високим рівнем доброзичливості виявилось 15 %, викладачів – 20 %; із середнім: студентів – 63 %, викладачів – 67 %; з низьким рівнем: студентів – 22 %, викладачів – 13 %.

Причину цього ми вбачаємо в різниці між системами виховання сучасної студентської молоді та викладачів – колишніх студентів, у впливі придбаного життєвого досвіду старшого покоління тощо. Досить високий відсоток кількості студентів з низьким рівнем емпатії та доброзичливості надає нам підстави для проведення подальшої виховної роботи, спрямованої на формування і розвиток здатності сучасної молоді людини до співчуття, розуміння та доброзичливого ставлення до інших людей.

Таким чином, аналіз результатів проведеного дослідження стану гуманістичного виховання студентів технічних університетів дає підстави для таких висновків:

- студенти означених ВНЗ не мають чіткого, сформованого уявлення про гуманізм, гуманістичне суспільство та гуманістично спрямовану особистість;
- на сучасному етапі технічні університети ще не надають питанням гуманістичного виховання студентської молоді належної уваги;
- студенти технічних університетів, на відміну від викладачів, вважають, що для того, щоб бути гуманістично спрямованою особистістю, їм не вистачає таких особистісних якостей як емпатія, співчуття, доброзичливість та здатність до розуміння;
- переважна більшість опитуваних мають середній рівень сформованості емпатії та доброзичливості, але наявність респондентів з низьким рівнем свідчить про необхідність проведення подальшої виховної роботи на заходах гуманістичної педагогіки.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтований виховний процес – сходження до людяності // Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні 1992–2002: 36. наук. праць до 10-річчя АПН України. – Харків: “ОВС”. – 2002. – С. 69 – 83.
2. Барбіна Є.С. Гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти // Педагогічні науки. – Херсон: ХДУ, 2003. – Вип. 34. – С. 188 – 191.
3. Бобко Л.О. Гуманістичне виховання студентів вищих навчальних закладів фінансово-економічного профілю у позанавчальній діяльності: Автореф. дисерт. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Київ, 2004. – 20 с.

4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.– 374 с.
5. Краткий педагогический словарь. – М.: Ин-т общегуманит. исследований, 2005. – 180 с.

М.О.Наказний

ЗМІСТОВНІ НАПРЯМИ ОЗДОРОВЧО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ДИТЯЧОМУ ОЗДОРОВЧОМУ ЗАКЛАДІ

В статье рассматриваются основные направления оздоровительно-воспитательного процесса в детском оздоровительном учреждении: гражданско-правовое, национально-патриотическое, трудовое, художественно-эстетическое, экологическое и др.

Ключевые слова: личность, воспитание, общество, государство, оздоровительно-воспитательный процесс, направления деятельности, цель направления, основные задачи.

The article deals with the main aspects of sanitation and upbringing process as civil-law, national-patriotic, labour, artistic, aesthetics, psychological, ecological etc. in children's recreative establishment.

Key words: personality, upbringing, society, state, sanitation and upbringing process, the directions of activities, the aim of the direction, the main tasks.

Як відомо, метою виховання є формування морально-духовної життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал. Саме тому, аналізуючи духовно-моральний стан суспільства, основні орієнтири виховання учнів 1-12-х класів загальноосвітніх навчальних закладів України (Програма) розглядають людину як найвищу цінність сучасного виховного процесу. І не випадково, бо головною тенденцією виховання стає формування системи ціннісного ставлення особистості до соціального і природного довкілля та самої себе. Набирає сили тенденція гармонійного поєднання інтересів виховного процесу: а) вихованця, котрий прагне вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; б) суспільства, зусилля якого спрямовуються на моральний саморозвиток особистості; в) держави, зацікавленої у тому, щоб діти зростали громадянами-патріотами, здатними забезпечити країні гідне місце в цивілізованому світі [1, с.8].

Сучасному вихованню, зазначає Програма, має бути повною мірою властива випереджувальна роль у демократичному процесі державотворення, воно має стати засобом відродження національної культури, зупинення соціальної деградації, стимулом пробудження високих моральних якостей – совісті, патріотизму, людяності, почуття громадянської і власної гідності, творчої ініціативи тощо; засобом самоорганізації, особистісної відповідальності дітей та молоді; запорукою громадянського миру і злагоди в суспільстві [1, с.8].